

ГЕОГРАФІЧНІ ТЕРМІНИ В МІКРОГІДРОНІМІЇ ВІННИЧЧИНИ

Походження значної групи топонімів зв'язане з природно-географічними умовами краю, різноманітність яких викликала появу багатьох народних географічних термінів для їх визначення. Географічні терміни (ГТ) відіграють велику роль в утворенні географічних назв, вони часто є невід'ємною частиною, основою для визначення семантики топоніма.

ГТ і топоніми перебувають між собою у тісних взаємозв'язках. Як відомо ГТ і топоніми різняться тим, що перші називають клас однорідних географічних предметів, а другі іменують окремі такі предмети. Тобто, ГТ є назвами загальними, а топоніми – власними. У цьому розумінні, як слушно зауважує Ю.О. Карпенко, ці дві лексичні групи, допускаючи багаточисленні випадки переходу слів з однієї групи в іншу, не допускають ніяких перехідних станів: або топонім, або номенклатурний термін, нічого середнього бути не може [5, с. 7].

ГТ можуть переходити в топоніми на різних рівнях і в різних ситуаціях. Проте не кожний географічний термін обов'язково топонімізується, поява топонімів, зокрема гідронімів, обумовлена як лінгвістичними, так і екстралінгвістичними причинами.

Географічна лексика, як літературна, так і діалектна, досліджувалася науковцями різних слов'янських територій. Вивченню сербохорватських ГТ присвячена монографія Й.Шютця, словенських – Р. Бадюри, польських – П.Нитши, російських, українських і білоруських та інших – робота ЄМ. Мурзаєвих, чеських і словацьких – Р.Н. Малько, болгарських і македонських – Е.О. Григорян тощо.

Суттєві результати досягнуто у вивченні білоруської географічної термінології. Насамперед слід відзначити монографію «Славянская географическая терминология» і дисертацію «Опыт сравнительного анализа славянской географической терминологии» Н.І.Толстого. Цінний матеріал представлено у словнику І.Я. Яшкиної «Беларускія геаграфічныя назвы», який нараховує 5455 ГТ, включаючи фонетичні і словотвірні варіанти. Дослідженню ГТ присвячена дисертація Є.О. Черепанової «Географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья». Автором цієї роботи складено тлумачний словник місцевих географічних термінів (2500 слів).

Поліські ГТ засвідчені також у роботі П.С. Лисенка «Словник поліських говорів» (1974), Никончука М.В. «Матеріали до лексичного атласу української мови» (Правобережне Полісся) (1979). Однак систематизацію і класифікацію географічної термінології у загальноукраїнському масштабі представлено у роботах Т.Марусенко і М. Юрковського.

Т.Марусенко дослідила географічні апелятиви на означення рельєфу, в результаті чого вийшло чимало статей і «Матеріали до словника українських географічних апелятивів», де нараховується 1104 ГТ. Крім цього, Т.А. Марусенко вивчала ГТ окремих зон, зокрема Хмельницької області. Нею опубліковано словник МГТ Хмельниччини (370 МГТ).

Гідрографічні терміни вивчалися М. Юрковським та Й.О. Дзендзелівським. Підсаком досліджень М. Юрковського стала книга «Українська гідрографічна термінологія» та низка статей. Й.О. Дзендзелівський увів у науку значний новий матеріал з українських водних термінів.

Крім регіонального словника Т.А. Марусенко, маємо також обласні словники Я. Рудницького (бойківські географічні апелятиви (342 терміни) і С. Грабця (гуцульські (281 термін). Цінний матеріал щодо географічних апелятивів знаходимо в роботі М.В. Никончука, який аналізує лексику трьох сіл Житомирського Полісся (681 ГТ, включаючи фонетичні варіанти). На увагу заслуговує «Словник народних географічних термінів Волині» (1997 р.) Данилюк О.К.

Українська географічна термінологія є об'єктом досліджень Ю.О. Карпенка, Є.С. Отіна, П.П. Чучки, К.Ф. Грищенко, І.Д. Сухомлина, І.М. Железняк, О.П. Карпенко та багатьох інших лінгвістів, котрі досягли значних успіхів у їх ареальних визначеннях, класифікації та етимологізації.

У нашому дослідженні мікрогідроніми, похідні від географічних номенклатурних слів, складають досить окреслену групу, яка нараховує близько 500 назв. ГТ, як відомо, перетворюються в географічні найменування повністю або ж виступають їхніми компонентами. Характерною рисою досліджуваних нами назв непроточних водоймищ є те, що переважна більшість із них утворена лексико-семантичним способом, тобто шляхом перенесення в гідронімію того чи іншого апелятива географічної номенклатури.

Враховуючи те, що ГТ різняться між собою за характером семантики основи, гідроназви, які походять від них, поділяємо на відповідні групи і підгрупи:

I. Назви, які походять від гідрографічної термінології (1. Болото. 2. Води. 3. Вир. 4. Злиття і розгалуження гідрооб'єктів. 5. Загальні номенклатурні терміни).

II. Назви, які походять від орографічної номенклатури. (1. Рівнина. 2. Яма. 3. Рів, заглибина. 4. Яр. 5. Підвищення, насип).

III. Назви, які походять від ГТ на позначення рослинного покриття.

I. Назви, які походять від гідрографічної термінології.

I. Болото. Основною для ряду мікрогідронімів є ГТ з семантикою «болото». Виходячи із внутрішньої мотивованості слов'янських ГТ із значенням «болото», виділяємо декілька найбільш загальних семантичних моделей:

а) за ознакою кольору: *руда, рудка.*

На території Поділля досить часто зустрічаються мікрогідроніми з лексемою **руда**: *бол. Руда* (с. Сальник), *Руди* (м. Калинівка), *Руда* (варіант – Лісове; с. Лісова Лісіївка Калин. Вн.), *Хрестова Руда* (с. Борівське Шар. Вн.), *Заруддя* (с. Колибабинці Хмільн. Вн.), *ст. Руда* (с. Росоша Лип., с. Черепашинці, с. Писарівка Калин. Вн.), *Під Рудою* (с. Чернявка Орат. Вн.) – а також із лексемою **рудка**: *бол. Рудка* (с. Наддністрянське Мур. Кур., с. Плебанівка Шар. Вн.), *дол. Рудка* (с. Колибабинці Хмільн. Вн.), *оз. Мала Рудка і Велика Рудка* (с. Семирічка Гайс. Вн.), *ст. Рудка* (с.мт Браїлів Жмер., с. Сугаки Мог.-Под. Вн.), *коп. Рудка* (с. Пиків Калин. Вн.). Гідроніми, утворені від апелятивів **руда, рудка** мають здатність «виявляти різні семантичні ознаки гідрооснов» [2, с. 25]. Пор.: **руда** «болото з іржавою водою» [7, с. 52], «мокрая, заболочення низина; места, заливаемые весенней водой; заросшее озеро» [14, с. 200], «іржавое болото на берегу» [4, с. 243], «іржаве багно, болото» [1, с. 258]. Л.Т. Масенко зазначає, що раніше на території сучасної Вінниччини апелятив **руда** вживався, очевидно, і в значенні «річка» або «болотяна річка» [5, с. 69]. Апелятив **рудка** може мати значення: «колишнє русло річки» [7, с. 44], «мокрая, заболочення низина на лузі; болото в лесу» [14, с. 200], «мокрая заболочення низменность», «іржавое болото» [4, с. 248].

Мікрогідроніми **Рудка**, які широко розповсюджені на досліджуваній території, є похідними на апелятивному рівні по відношенню до Руда. Проте не всі із зазначених вище мікрогідронімів мають безпосередній зв'язок з географічними апелятивами. Так, *бол. Руда* (с. Сальник), *Рудка* (с. Лемешівка), *Руди* (м. Калинівка), *Руда* (с. Черепашинці), *коп. Рудка* (с. Пиків, Калин. р-ну Вн.), на нашу думку, є відгідронімними утвореннями від Руда – бб.: 1. (л. Сніводи л. Пд. Бугу; с. Іванів Калин. р-ну Він. обл.). На території України зустрічається значна кількість гідронімів з ідентичними або спорідненими назвами.

Назви Руда, Рудка функціонують й серед інших топонімічних класів досліджуваної території, пор. уроч. Руда (с. Гушинці Калин. Вн.), п. Руда (с. Шепіївка Калин. Вн.), п. Рудка (с. Горай Мур.Кур., с. Буцні Бар. Вн.), пагорб Рудка (с. Козарівка Бар. Вн.) тощо.

б) за ознакою вологості: *мочар, сага, солонці, багно.*

Гідроосновою назв *бол. Мочарі* (с. Нетребівка Том. Вн.), *бол. Мочарки* (с. Гордіївка Трост., с. Плебанівка Шар. Вн.), *дол. Середні Мочарі* (с. Клембівка Ямп. Вн.), *ст. Мочарі* (с. Писарівна Ямп. Вн.), *кр. В. Мочарках* (с. Голинчинці Шар. Вн.) є апелятив **мочар, мочарі** зі значенням «болотиста місцевість з підгрунтовими водами» [1, с. 258].

Пор. п. Мочари (с. Нишівці Мур. Кур. Вн.). Балки Мочар відомо у Київській обл., потоки Мочар – у Львівській, Закарпатській областях [9, с. 376–377].

Назва *ст. Сага́* (варіант Саго; с. Борівка Мог.-Под. Вн.) є похідною від ГТ *сага́* «мокра місцевість» [5, с. 179], «болото, трясіна», «болотистое место в плавнях, где растет камыш» [4, с. 248]. Лексема сага – тюркське запозичення [13, с. 543]. Це слово зустрічається з обома можливими наголосами, однак для досліджуваної території характерне наголошення другого складу. Пор., *Сага́* – р., л. Марківки л. Дністра; с. Велика Кісниця Ямп. р-ну Вн. [9, с. 481].

Гелонім **Багно** (с. Дашківці Літ. Вн.) походить від географічного апелятива **багно** «земля, розм'якшена водою, невелике місце із стоячою прогнилою водою і гряззю», «болото із ржавою водою» [7, с. 48,49,52], «мокрая заболоченная низина» [4, с. 214].

Пор., бол. Солонець (с. Джурин Шар. Вн.), а також п. Солонець (с. Курашивці Мур. Кур. Вн.) і апелятив **солонець** «заболоченная низменность» [5, с. 250], «высыхающее озеро» [14, с. 206]. Мокра балка Солонці відомі в с. Синиця Богуславськ. р-ну Київськ. обл. [9, с. 520].

в) за ознакою багнистості, занурюваності: *топило, жижа, гнилуха.*

Семантика гідрооснови відповідає значенню апелятива і в таких мікрогідронімах, як: бол. **Топило** (с. Крушинівка Берш., с. Джурин Шар. Вн.) і **топило** «глубокое, топкое место на болоте и в лесу», «место, куда стекает весенняя вода и где она застаивается» [8, с. 18].

бол. **Жижа** (с. Носиківка Шар. Вн.) і жижа «жидкость, грязь, нечистоты» [13, с. 54]. У цьому ж нп відомо *кр. Жижа*, яка знаходиться в уроч. Жижа.

Назви бол.: **Гнилице** (с. Червоне Іллін. Вн.), Гнилицько (с. Лука-Мелешківська Він. Вн.), ст. Гниляк (с. Рівне Мур. Кур. Вн.) можна пов'язати з укр. **гнилуха** «болотистая речка», гнилуша «заболоченное верховье речки со стоячей, загрязненной водой» [6, с. 146]. На території України зустрічаються гідроніми з назвами **Гнилуха** (р. п. Гнилоп'яті п. Тетерева п. Дніпра, Житом. р-н і обл.), **Гнилуша** (б., л. Десни л. Дніпра; Черніг. обл.), **Гнилюха** (р. п. Пд. Бугу; Миколаївська обл.) [9, с. 143].

г) за ознакою хиткості: *трясовина, драговина, гатка.*

Бол. **Трясовисько** (с. Конатківці Шар. Вн.), бол. Трясовиння (с. Лукашівка Літ. Вн.) пор. з гідрографічним терміном **трясовина** «топь, топкое место» [8, с. 292], «грузьке болото, де трясеться, колишеться земля» [7, с. 50], «топкое место на болоте» [12 с. 176], «заболоченная низменность» [4, с. 251].

Назва *ст. Драговина* (с. Пукавка Мог.-Под. Вн.) походить від апелятива **драговина** «мокрая низменность» [4, с. 226], пор. **драга** «грузьке болото, де трясеться, колишеться земля» (Никончук, с. 51), **дрегва** «топ, трясіна, зыбкое болото» [12, с. 177].

Твірною основою для таких мікрогідронімів, як: бол. **Гатка** (с. Гончарівка Літ., с. Олександрівка Жмер. Вн.), *ст. Гатка* (с. В. Чернятин Калин. Вн.) – слугує географічний апелятив **гать** «непросыхающее зыбучее болото» [6, с. 141]; пор. **гатить** «прокладывать вязанками хвороста дорогу» [13, с. 397]. На Поділлі є р. **Гатка** – л. Пд. Бугу; с. Томашпіль Хмельницьк. Вінн. обл.; **Гатки** – потік у Хмельницьк. обл. [9, с. 129].

2. ВОДИ.

До цієї підгрупи належать гідроназви, які походять з ГТ на позначення води: *плесо, вікнина, сажавка, бистрик, брід.*

Пор. назву ставків **Плеса** (с. Чернявка Орат. Бн) з апелятивом **плесо**: «частина водоймища, яка вдається в сушу; глухий непроточний рукав у річці» [7, с. 38], «вільна від заростей, відносно глибока спокійна ділянка якої-небудь водойми» [1, с. 254].

ГТ **плесо** відомий переважно як гідротермін з різноплановою семантикою, проте вживається також і для характеристики суші, пор.: **плесо** «грядка чотирикутної форми» [8, с. 194], у Хмельницькій обл. «пагорб у лісі» [4, с. 290].

На території України відома р. Плесо – п.рук.Дніпра; Херсонськ. обл.; руч., Черкаськ. обл. [9, с. 428–429].

Гідроназви **Вікнина** (бол., с. Соколівка Криж. Вн), **Вікнина** (бол., с. Будне Шар. Вн.), **Віконені Джерела** (бол., с. Конатківці Шар. Вн.), **Вікнина** (кр., с. Лука-Мовчанська Жмер.,

с. Сокиряни Тепл. Вн.) своїм походженням сягають апелювати **вікнина** «не заросшее водоростями место на болоте» [8, с. 237].

У Піщанськ. р-ні Вінницьк. обл. протікає р. Вікниця – л. Дністра [9, с. 107].

Непроточні води часто позначаються терміном **сажавка**. Так, *ст. Сажавка* (с. Біла Ямп., с. Баланівка Берш., с. Вахнівка Лип., с. Даньківка Тульч., с. Дашів Іллін.Вн.), *ст. Сажалка* (м. Хмільник Вн.), *ст. Сажавки* (с. Курашівці Мур.Кур., с. Баланівка Берш.Вн.), *ст. Сажавка* (с. Чернятинці Хмільн. Вн.), *коп. Сажалки* (с. Дашківці Літ. Вн.) співвідносні з гідрографічним апелюватим **саджавка** «рыбный садок, бассейн для разведения рыбы, пруд» [8, с. 95], **сажалка** «невелика заглибина, наповнена водою і гряззю» [7, с. 49].

Саджавка – потік у м. Ямпіль Вн. обл.; **Сажалка** – рр.: 1. л. Ужа п. Прип'яті п. Дніпра; Житомирськ. обл.; 2. п. Радчі п. Уборті п. Прип'яті п. Дніпра; суміжжя Ємільчинськ. Таблевськ. Р-нів Житомирськ. обл. [9, с. 483].

У назві *ст. Бистрик* (с. Джулинівка Іллін.Вн.), з одного боку, відзначається прикметник бистрий, а з другого – його субстантивація, яка привела до виникнення ГТ бистрик на позначення «швидкої течії».

На території Вінницьк. обл. функціонує гідроназва Бистрий – руч., пр. Веселки, Витегди, л.пр. Сніводи, л. пр. Пд. Бугу. Протікає в нп Рогинцях, Великому Остріжку Хмельницьк. р-ну [9, с. 119].

Мікрогідроніми **Брідок** (оз., с. Сальник Калин. Вн.), **Брід** (ст. с. Флорине Берш. Вн.), **Брідок** (ст., м. Гнівань Тивр. Вн.) походять від апелювати **брід** «мілке місце ріки або озера, зручне для переходу або для переїзду» [7, с. 24]. Пор., **Брід** – 1. л. пр. Сніводи, л. пр. Пд. Бугу; 2. р. в с. Брідку Теплиць. р-ну Вн.

3. ВИР.

Мікрогідроніми цієї підгрупи походять від ГТ, які називають водоверті: *вир, рева, шум*.

Пор.: оз. **Вир** (с. Гончарівка Літ.Вн.), кр. Ревуха (с. Новоселиця Жмер. Вн.), *бол. Ревер* (с. Котюжани Мур. Кур. Вн.), ст. Шум, кр. Шум (с. Котюжани Мур. Кур. Вн.), з апелюватими **вир** «течія на місці глибокої ями в річці, де крутиться вода» [7, с. 41].

4.

Окремі мікрогідроніми утворилися від ГТ, що називають **злиття, розгалуження гідрооб'єктів**, які за своїм походженням становлять слов'янські стерті метафори: *штани, вила, клин, стрілиця*.

Пор. *бол. Штани* (с. Кісниця Ямп. Вн.) і апелюватим **штани** «місце, де розгалужується ріка», «місце, де сходяться дві річки» (Никончук, с. 37,40).

Пор.: *ст. Ви́ла* (с. Носівці Гайс., с. Малі Крушлинці Він. Вн.), *ст. На Ви́лах* (с. В. Чернятин Калин.Вн.), *дол. Ви́ла* (с. Орлівка Тепл., с. Боблів Нем., с. Андрушівка Погр., с. Слобода-Межирівська Жмер. Вн.) і географічний термін **вила** «місце, де розгалужується річка», «місце, де сходяться дві річки» [7, с. 36,40].

5. Загальні номенклатурні терміни.

Гідроосновою для ряду досліджуваних назв послужили загальні номенклатурні терміни: *копанка, ковбня, ставок, стависько, зарічок, криниця, озеро, лиман, берег, долина*.

Пор.: *ст. Копанки* (с. Гнатків Том., с. Клембівка Ямп. Вн.), «невелика заглибина, наповнена водою і гряззю» [7, с. 49];

ст. Ковбаня (ст.-я Голендри Калин.Вн.) і апелюватим **ковбаня** «колишнє русло річки» (Никончук, с. 44). На території України гідроназви Копанка, Ковбаня досить поширені [9, с. 269];

кр. Ставки (с. Котюжани Мур.Кур. Вн.) і апелюватим ставок «пруд, искусственный водоем, запруда, примитивная плотина» [6, с. 519];

ст. Стависько (с. Іванівці Літ., с. Степанки Мур.Кур., с. Педоси Погр. Вн.), *бол. Стависько* (с. Літин Літ. Вн.) і апелюватим **стависько**: на Вінниччині – це «місце, де раніше був став», на Тернопільщині – «низина, низина біля річки» [4, с. 250]. Біля с. Соколиць Немирівськ. р-ну Вн. відомо струмок Стависька – л.пр. Пд.Бугу;

бол. Зарічок (с. Станіславчик Жмер.Вн.) і апелятив **зарічок** «заливна низменність вздовж річки; рукав річки» [4, с. 229], «частина водоймища, яка вдається в сушу; глухий, непроточний рукав річки» [7, с. 35];

бол. Кринички (с. Чеснівка Літ. Вн.), *бол. Кринички* (с. Куманівці Хмільн., с. Біла Ямп. Вн.) і апелятив **криниця** «глибока яма в річці, де закручує вода» [7, с. 43];

кр. Озера (с. Липовець Лип. Вн.), *дол. Озера* (с. Гушинці Калин. Вн.), *оз. Озерце* (с. Перепільчинці Шар.Вн.) і апелятив **озеро** «частина водоймища, яка вдається в сушу; глухий, непроточний рукав річки», «частина поверхні водоймища, вільна від водоростей» [7, с. 37, 45];

бол. Лиманя (с. Радянське Криж. Вн.) і апелятив **лиман**, який може виявляти різні значення: «широке устя ріки, морської залив» [13, с. 497].

II. Назви, які походять від орографічної термінології.

Виходячи з лексико-семантичної характеристики гідрооснови, назви цієї групи розподіляємо на відповідні підгрупи:

1. Група, об'єднана семемою «рівнина»: поле, толока, лан, левада, степ, стійло.

2. Група, об'єднана семемою «яма»: котлован, макітра, прірва, бакаї, безодня.

3. Група, об'єднана семемою «рів», «заглибина»: фоса, кадіб, казан, лонка, жолоб, западина.

4. Група, об'єднана семемою «яр»: яр, балка, ізвор.

5. Група, об'єднана семемою «підвищення», «насип»: шпиль, груд, скеля (скала), гора, гребля, кемпа, стінка.

III. Назви, які походять від ГТ на позначення рослинного покриття: *чагарник, діброва, ліс, луг.*

Отже, серед географічних апелятивів, які відбилися в мікрогідронімії Поділля, мають місце власне гелонімічні, лімонімічні та орографічні терміни. Значну групу складають гідроназви, базовою основою для яких послужила гідрографічна термінологія. Найпоширенішими серед них є назви, об'єднані семемою «болото» (Руда, Рудка, Мочарі, Гнилице, Трясовисько, Гатка тощо) і «води» (Вікнина, Сажавка, Брід, Плесо тощо). Досить часто в ролі гідрооснови багатьох мікрогідронімів виступають загальні номенклатурні слова, зокрема такі, як: ставок, криниця, озеро, берег, долина та ін. Вони в однаковій мірі відзначаються значною поширеністю на території Поділля.

Не менш цікаву групу представляють мікрогідроніми, які походять від орографічних термінів. У більшості назв ГТ співвідносні з орографічними об'єктами, які вказують на негативні елементи рельєфу досліджуваної території (яма, котлован, макітра, прірва, бакаї, фоса, яр, жолоб, балка, лонка, западина, ізвор, шпиль, огрудок тощо). Географічні терміни, семантика яких віддалена від водних об'єктів, можуть проникати в гідронімію, «різними шляхами, часто опосередкованими, причому тут великого значення набуває семантична співвідносність з номенклатурою об'єкта, двох елементів гідрооснови в складних назвах тощо» [2, с. 38].

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі передбачають укладання «Словника мікрогідронімів Вінниччини».

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ РАЙОНІВ

Бар. – Барський р-н; Берш. – Бершадський р-н; Він. – Вінницький р-н; Гайс. – Гайсинський р-н; Жмер. – Жмеринський р-н; Іллін. – Іллінецький р-н; Калин. – Калинівський р-н; Коз. – Козятинський р-н; Криж. – Крижопільський р-н; Лип. – Липовецький р-н; Літ. – Літинський р-н; Мог.-Под. Могилів-Подільський р-н; Мур.Кур. – Мурованокуриловецький р-н; Орат. – Оратівський р-н; Піщ. – Піщанський р-н; Тепл. – Теплицький р-н; Том. – Томашпільський р-н; Тульч. – Тульчинський р-н; Хмільн. – Хмільницький р-н; Шар. – Шаргородський р-н; Ямп. – Ямпільський р-н.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзедзелівський Й. О. Програма для збирання матеріалів до лексичного атласу української мови / Й. О. Дзедзелівський. – 2-е вид. – К. : Наук. думка, 1987. – 297 с.
2. Железняк Ю. А. Рось і етнолінгвістичні процеси Середньо наддніпрянського правобережжя / І. М. Железняк, 1987. – 204 с.

3. Карпенко Ю. А. взаимосвязь ГТ и топонимов / Ю. А. Карпенко // Местные географические термины в топонимии (Тезисы). – М. : Изд. АН СССР, 1966. – С. 3 – 21.
4. Марусенко Т. А. Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (название рельефов) / Т. А. Марусенко. – Полесье : Лингвистика. Археология. Топонимика. – М. : Наука, 1968. – С. 206 – 255.
5. Масенко Л. Т. Гідронімія Східного поділля / Л. Т. Масенко. – К. : Наук. думка, 1976. – 100 с.
6. Мурзаев Э. М. Очерки топонимики / Э. М. Мурзаев. – М. : Мысль, 1974. – 382 с.
7. Никончук М. В. Матеріали до лінгвістичного атласу української мови : Правобережне полісся / М. В. Никончук. – К. : Наук. думка, 1979. – 314 с.
8. Словарь української мови в 4-х т. / [упоряд. з додат. власного матеріалу Б. Грінченка; НАН України]. – К. : Наук. думка, 1996.
9. Словник гідронімів України. – К. : Наук. думка, 1979. – 780 с.
10. Словник мікрогідронімів України. Волинь. Житомирщина. Запоріжжя. Київщина. Черкащина. / [уклад. : І. М. Железняк та ін.: Під ред. О. П. Карпенко]. – К. : Обереги, 2004. – 448 с.
11. Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель. Т. 1 / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. Держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 408 с.
12. Толстой Н. И. Славянская географическая терминология / Н. И. Толстой. – М. : Наука, 1969. – 251 с.
13. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер. – М. : Прогресс, 1964 – 1973. – Т. 1. – 1964 – 562 с.; Т. 2. – 1967. – 661 с.; Т. 3. – 1971. – 827 с.; Т. 4. – 1973. – 855 с.
14. Черепанова Е. А. Географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья : Опыт семантической классификации / Е. А. Черепанова. – Полеский Этнолингвистический сборник. – М. : Наука, 1983. – С. 173–189.

У статті проаналізовано окремі групи та підгрупи мікрогідронімів, похідних від географічних номенклатурних слів.

Ключові слова: географічний термін, топонім, мікрогідронім, топонімізація.

Geographical terms in microhydronyms of Vinnytsia region.

In the article the author has analysed some groups and subgroups of microhydronyms, formed from geographical nomenclature words.

Key words: geographical term, place-name, microhydronym, toponymization.

Ніна Свистун
(Тернопіль)

УДК 81'373.231

ДИНАМІКА ЖІНОЧИХ ОСОБОВИХ ІМЕН м. ТЕРНОПОЛЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

Інтерес до людини в усьому розмаїтті її проявів не міг не позначитися на концепції імені, що перетворювалося на межову категорію, оскільки ставало точкою перетину зовнішнього і внутрішнього світів, специфічно відбивало сутність людської природи. Власні імена як своєрідна частина лексичного складу мови є цінним джерелом для різноманітних аспектів лінгвістичних досліджень.

Сучасні офіційні імена українців такі ж давні, як і офіційно-діловий стиль сучасної української мови. Вони склалися як система тільки в ХІХ столітті. Історично їм передувала система канонічних імен. Лише в ХІХ столітті визначилося те коло імен, які з часом усталилися в офіційно-діловій сфері.

Дослідники антропоніміки істотну увагу приділяють іншомовним варіантам власних особових імен. Так, П. П. Чучка зазначає, що іншомовні варіанти часто проникали в напівофіційні та навіть і в офіційні записи громадян української національності на різних землях України впродовж усієї її історії [8, с. 19]. Більшість іменних варіантів, поширених на Україні та на сусідніх землях, справді наділена національними рисами. Національну специфіку становлять лише кілька залишкових дохристиянських імен варязького, дако-фракійського, тюркського походження, що властиві деяким із названих регіонів... [8, с. 19]. Отже, у генетичному відношенні слов'янські імена майже однакові, основним генетичним джерелом для них є греко-латинський християнський календар.